

Menneskerettsløshet

Når regjeringen utviser papirløse mennesker som Maria Amelie og [Kamuran Kaplan](#), toer den sine hender og henviser til lover, regler og prinsipper. I praksis bruker den sin suverene rett til bestemme hvem som skal regnes som et menneske i det norske riket.

Av Morten Lyngeng

LES OGSÅ: [Menneskerettighetenes suksess skyldes politiske behov, ikke almenyldig appell.](#)

Den *universelle menneskerettighetserklæringen* av 1948 forteller at alle mennesker har rett til liv, frihet og personlig sikkerhet uavhengig av rase, farge, kjønn, språk, politisk oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendom eller fødsel. Erklæringen er riktignok ikke juridisk bindende, men fungerer som en etisk retningsgiver.

//]]]]> //]]>

Juridisk bindende er derimot den *europaiske menneskerettskonvensjonen* utviklet av Europarådet 1950, herunder *FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter* av 1966, som ble inkorporert i det norske lovverket gjennom *menneskerettsloven* av 1999. Konvensjonen er av en semikonstitusjonell karakter som gir den forrang foran annen nasjonal lovgivning, og gjennom den har Norge i prinsippet forpliktet seg til å søke å ivareta ethvert menneskes universelle rettigheter.

Paradoksalt

Men menneskerettigheter er noen paradoksale rettigheter. For om hensikten er å sikre rettigheter for de som ikke har rettigheter, fungerer de i praksis bare som rettigheter for de som allerede har rettigheter. Det vil si, all den tid rettighetene er bindende overfor stater som er villige til å garantere sine borgere et sett av rettigheter, gjelder menneskerettighetene i praksis bare for mennesker som allerede har borgerrettigheter i kraft av å tilhøre en moderne nasjonalstat gjennom fødsel eller naturalisering. Lever en person i et land uten krav på borgerrettigheter, er det fullstendig opp til regjeringmakten om og hvordan den er villige til å håndheve personens universelle menneskerettigheter.

//

//]]]]> //]]>

Den politiske tenkeren Hannah Arendt skrev i 1951 at menneskerettighetene ble skapt for å adressere situasjonen til mennesker på flukt etter andre verdenskrig. I prinsippet søker rettighetene nettopp å beskytte statsløse individer som er berøvet alt bortsett fra sitt blotte liv. Men om menneskerettighetenes intensjon er å beskytte individer mot statlige maktovergrep, observerer Arendt at de også skaper en situasjon som forsterker nasjonalstatenes suverene makt over enkeltindividene. For om menneskerettighetene prinsipielt sett gjelder alle mennesker, tilkommer det nå nasjonale myndigheter å bestemme hvem som til enhver tid har krav på rettigheter og hvem som ikke har det. Det vil si, hvem som i en gitt situasjon regnes som et menneske og hvem som ikke gjør det.

Opp til myndighetene

Når personer havner i situasjoner hvor borgerrettigheter ikke gjelder og menneskerettighetene burde ha gitt dem beskyttelse, er de i praksis mer prisgitt myndighetenes forgodtbefinnende enn noen gang. For om loven legger føringer på hvilke rettigheter ulike personer skal ha, er det myndighetene gjennom UDI og UNE som bestemmer om individet har krav på å bli regnet som en borger, et menneske eller et blott og bart liv uten rettigheter. Så om Norge har forpliktet seg til å ivareta et hvert menneskes universelle rettigheter, er det like fullt opp til myndighetene å avgjøre om en person uten borgerskap er å regne som et menneske. «Glem menneskerettigheter, jeg er en illegal og ikke et menneske», skrev Maria Amelie i [Aftenposten](#) 4. januar. Når enkeltpersoner som Amelie og Kaplan må forlate landet fordi de ikke har statsborgerskap, kan det ikke bare forklares med at loven må gjelde likt for alle. Det er like mye myndighetene som velger å ekskludere papirløse fra en felles menneskelighet som utløser krav til universelle rettigheter. Også publisert på [Dagsavisen Nye Meninger](#).